ГОДИНА XX. НА ЦЕТИЊУ, У СУБОТУ 2 СЕПТЕМБРА 1891. БРОЈ 45.

Излази суботом.

Цијена:

За ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ на годину 6 ф., на по године 3 ф., на четврт године 1 ф. и 50 новчића.

За све остале земље у ЈЕВРОПИ и АМЕРИЦИ: на годину 20 франака, на по године 10 франака, на четврт године 5 франака.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

Претплата шаље се у плаћеним писмима непосредно администрацији „Гласа Црногорца“ на Цетиње, а може се и картом упутницом на пошту у Котор. Дописи шаљу се уредништву. Рукописи се не враћају.

За огласе плаћа се, по простору који заузму из петита, 7 новчића од реда за први пут, а за сваки даљи пут по 5 новч. За огласе веће и на дуже вријеме попушта се.

СЕДМИЧНИ ПРЕГЛЕД.

Цетиње, 1 новембра.

Свраћање румунскога краља Карла у Берлин много више занима новинарство него што то заслужује. Оно истина, у Берлину се хтјело с њим мало пропарадирати, а њемачке новине хтјеле су тијем поводом подићи мало углед тројног савеза; али су убрзо и охладнили, тек су видјели, да краљ не свраће у Беч. Међутијем тај сјајни, управо демонстративни дочек краља румунској у њемачкој престолници, и претпоставка њемачкијех листова, као да је Румуњска привучена к тројном савезу, навело је неке руске листове, да устану противу краља Карла, као присталице тројнога савеза; но петроград. „Н. Времја“ пише: „Ми смо одма пунијем неповјерењем дочекали све вијести, као да је Румуњска пристала уз тројни савез. Прије свега, нама се чинило, да у Берлину нијесу могли у овом трепутку учинити корак, који би носио карактер скоро непријатељски противу Русије, којој је Румуњска обвезана, што је данас независна краљевина. С друге стране краљ Карло нема никаква узрока жељети, да његова краљевина уђегне у тројни савез. Њој не пријети никаква опасност. Кад би у овијем околностима приступио к савезу средњојевропскијех држава, краљ Карло би изгледао као владалац, који предаје своју војску и своју државу у политичку кабалу хабзбуршке монархије, веома непопуларне Румуњима ушљед њеног понашања с њиховијем многобројнијем сународницима у Буковини и Трансилванији. Владајућа у Румуњској њемачка династија још није пустила у земљи тако дубоко жиле, да би могла без страха такав корак учинити. У народу није веома популарна, а и у династичком смислу, ушљед бездјетности краља Карла — далеко још непоуздана. Скорашњи роман намијењенога престолонашљедника румуњског престола још више увеличао је го непоуздано стање, јер се још не зна одиста, да ли је Принц жртвовао своју љубав престолу. Ако још к томе надодамо, да је странка, коју обично зову у Бечу и Берлину русофилском, врло велика, то по нашем мњењу краљ Карло имао би доста разлога да Румуњску не уводи у тројни савез. То учење може бити да жели Беч, али никако не жели румуњски народ, радити противу чије воље, која га је на престол довела, било би краљу Карлу доста опасно“.

Румуњски народ, пише „Кијев. Слово“, у великој маси тежи к православној Русији, која му је помогла да се ослободи; румуњска аристократија, така названа „бојарска“ странка, такође је за Русију; румуњска омладина надахнута мржњом противу Аустро-Угарске, гдје тако тешко живе Румуни под ногама Мађара и Њемаца, занос се мишљу о савезу свијех народа балканскијех под егидом Русије; само су неки политичари, каријеристи, западњаци, које руководи властољубље и користољубље.

„Никада — пише лист румуњски „Адеверул“ — ни по каквијем условима румуњска војска неће поћи с Аустријом противу Русије, и то не треба да заборавља ни краљ Карло, ни аустро-њемачке слуге, што су савјетници румуњске круне. Лијепо је сједећи у Бечу или Берлину даривати Румуњској руску Бесарабију мјесто угарске Трансилваније — но како се добавити тога дара? Неће ли бити и централној лиги и краљу Карлу руке кратке? Не, нека знаду и у Бечу, и и Берлину, и у Букуресту, да ће први метак топа на Пруту или у Галицији, ако нађе Румуњску уз централну лигу, огласити крај владања краља Карла и његове династије у Румуњској, и побједу румуњске народне идеје“.

Но ово страховање није оправдано. И краљ Карло и његови савјетници радили би противу себе кад би радили противу воље румуњскога народа. То потврђује и скорашњи „Одјеков“ извјештај из Букарешта, што смо донијели.

Краљ Карло је пошао у Италију код краљице Јелисавете, која је при концу живота била, и том приликом састао се са краљем Умбертом — а органи централне лиге стадоше трубити, да је у Монзи Румуњска добивена за исту лигу. Сјутрн дан долази у Монзу Гирс и то весеље у изранљу одједном ишчезава. За тијем краљ Карло иде у Њемачку, гдје се налази престолонашљедник румуњски од како му је стављена алтернатива да жртвује или круну или љубав — а исти органи опет трубе: Румуњска је с нама! И краљ Карло, да их уњутка, врћући се у своју престолницу преко Аустро-Угарске, не свраће ни у Беч ни у Буданешту, што још никад до сада није учинио!

Колико је говор министра иностранијех дјела у француском парламенту учинио добар утисак у Италији, толико је у Инглеској торијевце смутио. Г. Рибо говорећи о француском упливу и стеченијем правима у Египту рекао је отворено од ријечи до ријечи: „Јавно мњење у Инглеској схваћа, да дужност налаже напоменути влади инглеској обвезе, које је на себе узела. Ми чекамо одговора мирно и постојано, и тако ћемо и унапријед радити ако устреба да у преговорима са Јевропом постигнемо новијех гарантија. Тако ће ишчезнути главна потешкоћа између нас и друге велике државе“. Конзервативној влади у Лондону наравно не може бити толико пријатно чути, да се из Париза напомиње „обвезе“, што је на себе узела Инглеска односно Египта, тијем више, што те обвезе схваћа и јавно мњење инглеско, што свједоче толике изјаве првака либералне странке инглеске, па и самога Гледстона. На подметање конзервативнијех листова, да би Француска хтјела истиснути из Египта Инглеску, да сама заузме њено мјесто, листови париски владине странке одријешито су изјавили, да Француска налази нужнијем, да инглеску управу у Египту замијени међународна контрола свијех јевропскијех држава, заинтересованијех, да Египт не остане коначно у инглескијем рукама, који је суецкијем прокопом добио на себе међународни значај. Ова мисао, да инглеску окупацију замијени међународна контрола — вели „Н. Времја“ — може сваки час доћи на дневни ред. Сентџемски кабинет осјећа, да је тај час близу, а из говора Риботова дознаје, да тек дође тај час, да ће се Француска енергично заузети за ствар свом снагом свога новога положаја. „Све је то неугодно и штетно за интересе Сализберијева министарства у часу, кад се спрема на изборну борбу, до које преостаје само неколико мјесеца. Благородни маркиз зна, да жели не само Француска и Турска, да што прије престане инглеска окупација у Египту, него такође и инглеска либерална опозиција, која за собом има јавно мњење већине. За то изјавити категорички, да не намјерава остављати Египт, значило би за конзервативнога примјера, потпомагати политичке своје противнике.“ Па овако завршује петроградски лист: „Од прошлога љета међународна улога Инглеске јако се смањила. Египатско питање може само погоршати тај положај, ушљед тога, што не може инглеска влада категорички изјавити, да не намјерава дићи окупацију са земље Фараона, већ ваља ако ће само и за форму да пристане па преговоре о тој замјени инглеске окупације међународном контролом великијех држава, коју је тако јасно наговјестила бесједа г. Рибота, која је толико озлоједила „Стандард“ и његове надахнитеље.“

ПРЕГЛЕД ЛИСТОВА.

Бечки дописник петроградског **Н. Времена** занима се силним утиском, што је у Бечу учинила посјета Гирсова у Монзи. Између осталога вели дописник:

У компетентнијем круговима не држи се, истина, да је Русија имала намјеру, да Италију отргне од тројног савеза; али је овђе тако слабо поуздање у вјеру Италије, да не могу мирно слиједити рад дипломације, гдје не улази и аустријска дипломација. Један овдјешњи политичар рече ми овијех дана, да му данашњи положај напомиње онај, у коме се налазила Аустрија г. 1859. И тада је Аустрија била у формалноме савезу, од кога се нико није удаљивао, но кад је дошао час, да се оствари, главни савезник Пруснја, поставила је таква условја, да је Аустрија претпоставила, да сама зарати, само да се не потчини тијем условима. Тако и сада имамо официјалнијех савезника, али у ствари ми смо сасвијем изолирани — вели аустријски политичар — и што више, не знамо ни што около нас раде ти наши савезници!

У Бечу нијесу никад вјеровали Италији. Њеко јемство само давао је Аустрији раздор италијанско-француски с Нице и Туниза. Но тек би се квиринална влада прибвижила француској, Италија би промијенила фронт, те би тежила за јужнијем Тиролом и Трстом. Најпослије и зближење италијанско-руско, и ако му се овђе са свијем не вјерује, овђе се сматра опаснијем, јер интереси италијански и руски слажу се само противу Аустрије.

Има и друго мњење умјереније у круговима блискијема влади. Ту се не приписује Рудинију искрена намјера, да се приближи Русији и Француској сасвијем, него само да успостави пријатељске односе, као што су француско-инглески послије Кронштата. Тај корак Рудинијев доводе у свезу са предстојећим доласком на владу Гладстна, који је од све спољашње политике Салзбрерија поштедио само италијанско-инглески споразум и дочек Француске флоте у Портсмуту. При Гладстону, који се изразио тако јасно за евакуацију Египта, англо-француски односи могу постати сасвијем пријатељски, а англо-руски знаменито се побољшати. То предвиђајући. Рудини ради, да Италија и Инглеска саставе трећу групу држава у једнакијем односима према објема групама, што већ постоје.

Но и овај умјерени поглед мало задовољства обећаје аустринској политици. Истина, ново груписање сила ничим не пријети Аустрији; али оно уништава све њене планове ширења на југо-исток, а од тога се најтрудније одрећи Аустрији.

Најзнаменитији догађај у међународној политици, о ком јевропски листови размишљају, јесте пролазак Цара Александра по други пут у кратко вријеме преко Њемачке а да се са њемачкијем Царем не састане. Загребачки „**Обзор**“ пишући о томе догађају између осталога вели:

„Руски цар неће никакова односаја са њемачким Царем, ни онда, када би то сама учтивост можда захтијевала, и тако су сада између два двора они исти односаји, који су и између два народа.

Ко и мало познаје особни значај рускога Цара, тај се неће чудити „Тајмсовој“ вијести. Руски је Цар персонифицирана искреност. На ништа не мрзи колико на хипокризију и на лаж. Састанак са њемачким Царем не би одговарао интимному стању ствари; не би одговарао његовим унутрашњим осјећајима. Чему да лаже? Чему да се претвара? Он тога не зна и тога неће. Гњусни рат њемачке штампе свих странака без разлике, службене и неодвисне, гњусни тај рат противу руског заима још је у памети рускога Цара. Како да се састане са њемачким Царем? Како да му се против воље насмије, да му десницу стисне, кад то од срца не долази, кад је срце томе противно?

Руски Цар без сумње знаде за ријечи, које би му пришапнуо у ухо њемачки Цар. Позната је — и одвише — двојична улога, коју је играо Бисмарк. Бисмарк је склопио савез са Аустријом, али је, упркос томе хтио гојити добре односаје са Русијом. Русија је игру схватила и на њу с пре зрењем одговорила. Бисмарк није средства пропустио, а да би Русију ублажио, а да би ју за себе предобио. Он — гвоздени канцелар — у ту се је сврху и понизити знао. Није му успјело. Вилим у свему хоће да буде антитеза Бисмаркова. У једној самој ствари хоће да иде његовим путем: хтио би присвојити Русију и тако изолирати Француску. Мисли да би му то пошло за руком, кад би могао становиту ријечицу пришапнути Цару. Та би ријечица по свој прилици значила: У твоје послове са Аустријом нећу се мијешати; обрачунајте сами, а ти остави на цједилу Француску, као што сам спреман ја оставити на цједилу . . . Али је Цар руски лојалан човјек. Такав предлог смућује његову поштену душу и он не ће да га чује: не ће да га чује не само ради савезнице Француске, већ и ради пријатељице Аустрије.

Руски Цар није треатралан човјек. На дуго размишља, прије но се на нешто одлучи: али кад се је одлучио, чврсто и озбиљно узтраје. Како да се његова ћуд може сложити са ћуди њемачкога Цара, која је сасвим нешто противна? Њемачки Цар није ни хладнокрван, ни сталан. Он ради напрасито и под утиском задњих импресија. Хоће му се говора, путовања, парада: тога свега се неће озбиљноме рускоме Цару. И њихови приватни односаји нијесу по том могли на дуго се одржати. Ти односаји су се разбили — а с њима разбио се је задњи мост, који је обстојао између Русије и Њемачке. Међу њима је сада јаз.

Биоградски „**Одјек**“ под насловом *бугарске оптужбе* између осталога пише:

Полузванична, „Bulgarie“ у Софији изашла је овог дана пред свијет с чланком пуним најжешћих напада и оптужаба против два најугледнија и најодличнија функционера отоманске државе, на име против дринопољског и солунског валије. У томе чланку пребацује се дринопољском валији, Хаџи Изет-паши, да је под његовом управом разбојништво отело маха, да је Дринопоље постао леглом завјера против Бугарске и да се отуд изашиљу убице, да убијају бугарске министре. Солунски валија Зихни-паша, окривљује се опет да од кад је он примио у своје руке управљање Маћедонијом, да је инаугурисао еру систематичног гоњења Бугара. Описује га као турског фанатика, који се труди да распири натру, коју је пређашњи велики везир, Камил паша, „необичним тактом“ угушио, Оба турска чиновника представљају се као оруђа Русије, и то Изет-паша као лутка у рукама дринопољског руског конзула Лишина, а Зихни-паша опет у рукама руског консула у Солуну, Јастребова.

У исти мах налазимо и у бечкој „П. Коресп.“ један допис из Цариграда, који са истим разлозима оптужује валију маћедонског, да се поводи за руским дошаптавањем и да опстанак бугарских школа и цркава у Маћедонији сматра као противно праву. Јасно је, да је овај цариградски допис у бечком органу с оне исте стране инспирисан, с које и чланак у полузваничној „Булгарији“. Изгледа дакле да су из Софије отпочели читаву војну против та два одлична отоманска државна достојан

ственика и да би се хтјело, да се они уклоне с мјеста на која их је султаново повјерење довело. Нама ова тактика изгледа чудна и не вјерујемо да ће свога циља постићи. Кад се из Софије са свим отворено један чиновник изашље у егзархат, да прими управу школа у Маћедонији, онда се тек не може вјеровати, да би валија те покрајине могао мирно гледати, како се једна важна част државног ауторитета формално медиатизира. Бугарске оптужбе су у сваком погледу неосноване. Нема нико права тражити од Порте, да она даје једној народности привилегије, а да другима то украћује. Све народности у Турској имају једнака права и што више бугарска необузданост напада дринопољског и солунског валију, то само више доказује, да они управљају повјереним им покрајинама сходно мудрим, праведним и племенитим интенцијама свога узвишеног владаоца.

ДЕСЕТКОВАЊЕ СРПСТВА.

Биоградске новине не престају доносити бројеве босанскијех фамиља, што се селе са свога огњишта преко Србије пут Цариграда. О томе исељавању биоград. „М. Новине“ пишу:

У Босни и Херцеговини живи пуна подовина милијуна потурчених Срба, чији су преци у тешким данима турскога господарења промјенули вјером и постали Мусулмани. Али, пошто крв није вода, то су они и послије промјењене вјере још за дуго остали Срби, ако што и данас кроз њине жиле тече најчистија српска крв, и ако су по вјери, по погледима на свијет, по васпитању и предању бољи Мусулмани но и сами прави рођени Турци.

Босански Мухамедовци — то је снажна, вриједна, интелигентна, јуначка раса, која ће свакој држави бити од големе користи, на ма гдје се настанили.

Ти Мухамедовци селе се данас гомилама из Босне, и ако овако пође још за коју годину, половина Босне и Херцеговине опустиће са свим, а на упражњеним огњиштима наших одсељених сународника појавиће се убрзо људи друге културе, друге народности, друга језика, људи који нити могу, нити хоће имати икад ништа заједничко с нашим српским племеном.

Тако се на наше очи врши једна страховита и ужасна појава, а ми је гледамо мирно, равнодушно, готово бих рекао да је гледамо весело.

Месо отпада с нашега рођеног тијела; откида се комад по комад, те остају голе обнажене кости, а ми не осјећамо бола, нити се чује јаук, нити се диже рука да потражи лијека овој опасној болци.

У сред мира, кад нигдје не грувају топови, нити сијевају ханџари, наше несретно племе сво се досеткује горе и страшније но у доба најљућих бојева и најстрашнијих заразних болештина.

Нема никакве сумње да је мисао о исељивању Мухамеданаца ухватила дубока корјена у становништву и тај се покрет неће лако зауставити.

Тако и то ван сваке је сумње, да све, што се исели и оде преко мора у Малу Азију, то је једном за увјек изгубљено за Сриство.

Ова два факта тако су тешка само по себи, да би их досад морао уочити и слијепац. Међутим ми као да не видимо ову несретну појаву; говоримо о њој као и обичним свакодневним ситницама; доносимо о томе овда онда по какву биљешку у новинама. исто као што доносимо о исељивању Јевреја из Русије, а ни влада, ни држава, ни интелигенција, ни нико и не помишља да узме ствар озбиљно као што заслужује, и да покуша потражити лијека да бједне исељенике задржимо бар овдје у Србији, ако већ не могу даље сносити објест аустријску у Босни.

Мухамедански становници напуштају Босну и Херцеговину и селе се неки преко границе у Турску, а неки чак преко мора у далеке малоазиске стране. То исељавање иде у густим масама. Један овданшњи лист донио је биљешку, да се досад иселило око 70 хиљада душа, а један такав исељеник, Мухамеданац Бег Љубовић, поправља га и вели, да се досад у саму Турску иселило преко 101 хиљада, не рачунајући ту исељенике, који су расијани по Србији и Црној Гори.

* * *

Кад је Аустрија окупирала ове земље у први мах иселиле су се само неке великашке и беговске породице, махом такве, које су биле компромитоване у Хаџи-Лојиној јуначкој одбрани отаџбине. Народ, маса дуго година трпјела је и није се селила, уздајући се све да Аустрија не ће дуго остати у Босни. Тек за ово 3—4 посљедње године исељавање почиње узимати маха и у маси народа, јер нада на ослобођење већ је изгубљена.

Према томе смјело можемо узети, да се тих 100 хиљада иселило за ово посљедњих 5 година. По тој сразмјери послије 20 година у Босни не ће бити ни једне мухамеданске породице.

То изгледа невјероватне. Зар у Босни да нестане витих минарета, зар над Шехер Сарајевом да се више не разлеже глас побожна мујезина, зар из Босне да нестане сасвим Мухамедоваца, који су данас добра трећина цјелокупна становништва њена?

Да, да! С Босном ће бити оно што је било и с другим покрајинама које је Турска изгубила. У почетку овога вијека Биоград је био турски град. Још за нашега памћења добра половина биоградског становништва били су Турци. А данас?...

Да, да, ако овако потјера и даље, исто ће бити и с Босном и Херцеговином. Разлика је само у томе, што су оно у Србији били истински Турци, народ другог племена и другог језика, а босански мухамедовци то је српска кост и српска крв; наша браћа по језику и млијеку.

И још је разлика та, што су у Србији напуштена огњишта заузели Срби, а у Босни ће опустјела мухамеданска сједишта заузати Њемци, Мађари, Јевреји, можда и Чеси, само не Срби.

Дакле, не треба се ни мало обмањивати празном надом, да се из Босне селе само појединци, а да се маса, оно што се зове народ инак, неће иселити. Не, не — иселиће се баш маса Мухамеданска, исељиће се баш оно што је народ, иселиће се све што се клања и носи чалму, али ах, што зборн лијепим српским језиком, и што носи у жилама јуначку српску крв.

С тога настаје питање да ли је ово расељавање, истребљавање Мухамеданаца из Босне, губитак за Сриство или је то једна појава, спрам које можемо бити равнодушни?

* * *

Кад сам прије три године путовао по Малој Азији, нађем у дивној околини Брусе једну омању насеобину босанских Мухамеданаца и упознам се с 3—4 постарија човјека. Бошњаци су били веома радосни, што су се намјерили на човјека са ових наших страна и много су ме распитивали како је сад амо, има ли каква бољитка и еда какве прилике да ће једном „Шћабо ижљећи из Босне“. Храбрио сам их колико сам могао, па их онда упитам, како им је сад у овој постојбини?

„Ка' и у туђем свијету“ — одговорише ми они и вајкали су се на многе свакојаке незгоде и невоље, које трпе. О спротиња својој не рекоше ништа, и ако се по свему на њима огледало, да су у крајњој биједи. Ја их тада сам упитам како су с мâлом а они ми одговорише само: „Бог је богат,“ па пређоше на друге разговоре.

Најпосље их упитам, шта их нагна те тумарнуше тако у далеки бијели свијет, у туђину, гдје им је све страно и незнано, гдје је други језик, други обичаји, друге уредбе, све друго, и кад већ нијесу могли сносити аустријско насиље у Босни, што бар не пређоше у Србију, гдје би опет били колико толико међу својим људима и на домаку своје куће.

Они ми прво одговорише да од добра нико не бјежи, а за тим, метнув руку на срце, један ми старац рече:

„Истина је, бива, овђе и други језик и други обичаји и друге уредбе, ама је једна вјера.“

Мени се овај одговор старога Бошњака дубоко урезао у памети, и он доиста јасно карактерише цијелу философију босанских Мухамедоваца и цио њин поглед на свијет. Код њих је вјера претежнија од свега другог. И језик, и народност, и обичаји, све је споредно — главно је вјера, и та их вјера води чак у Малу Азију, гдје им је све туђе и незнано, ама је једна иста вјера.

У осталом, овакви погледи на вјеру, нијесу само код босанских Мухамедоваца, већ тако гледају на вјеру и сви други, прости и необразовани народи, па смо тако и ми Срби православни. Нашем сељаку Грк је брат, с тога што је православан и крсти се с три прста, а његов рођени брат Србин, Буњевац му је и Шокац само за то, што је католичке вјере; и за једнога Шумадинца не би било веће увреде него да му рекнеш да му је Шокац брат. Од сељака ћеш често чути питање: на прилику, јесу ли и Јермени Срби? Чиме хоће да каже, јесу ли православни, вјерују ли исту вјеру као и Срби.

Из свега овога излази јасно овај закључак. Код простога народа свијест о народности није јасно развијена и прости људи мјере, да ли им је ко близак, свој, или им је туђин, по вјери.

Тако је свуда у свијету код простога народа, па зар можемо с разлогом замјерити босанским Мухамеданцима, што код њих није било друкчије?

Да, босанско херцеговачки Мухамедовци осјећају се данас као Турци, а на нас православне Србе, нарочито на нас Шумадинце, гледају као на туђине и непријатеље. Али отуда ми не смијемо изводити закључак, да нам је све једно, хоће ли се они расселити из Босне, нити нам је допуштено да им одмјерамо равном мјером, и да им мрњу мрњом враћамо.

На против. Наша је дужност, да помогнемо овој браћи у невољи и баш тиме да им докажемо, да смо браћа и да у будућности можемо бити исто тако велики пријатељи, као што смо у прошлости били велики душмани.

МЕЂУНАРОДНА КОНФЕРЕНЦА ЗА МИР

састала се у Риму прошле недјеље под предсједништвом Бјанкијерија, предсједника италијанског парламента, а у присуству чланова свијех јевропскијех парламената осим Бугарске. Тако су дошли и представници њемачког парламента и аустријског, који су били изјавили, да неће, упљед оног чланка чувеног публицисте и државника италијанског Бонгија, у ком се изјавио за повратак Алсације и Лорене Француској, јер је Бонги био на челу припређивачког одбора за овај конгрес, тер је за то имао бити њиговијем предсједником. Али је Бонги уступио мјесто Бјанкијерију, и тако су Њемци били задовољени, и ето их на конференцији.

На првој свечаној сједници било је око 200 италијанскијех и иностранијех парламентарнијех чланова, па више дипломата, новинара и другијех одличнијех гости. Сједница је отворена у великој сали римског Капитола.

Бјанкијери је отворио сједницу поздравивши присутне од стране одбора талијанскијем језиком. Срећан је што предсједава збору, на који пуниjем правом сав изображени свијет гледа. Што конференција оће, то је уписано у срца свијех народа. Њезина је задња сврха, да за вазда препријечи ратовање, а то може препријечити међународни суд добријех људи. Наша вјера у коначну побједу племените ствари јача се присутношћу заступника толикијех народа на капитолу, којему су некад стари народи приступали као васали. Нека сви присутни међу својим сународницима сију вјеру у могућност мирног судјеловања свијех народа на корист човјечанства. Италијански је парламенат већ одао пошту идеји помирительнога суда у свечаној сједници. Сви, који се плаше новијех хекатомба људскијех тјелеса, који жале пропаст јавног и приватног благостања, пристаће уза нас. Недајмо се омести ни бјеснилом слијепијех страсти ни спрдњом и поругом скептиках. Геније зла вазда је побијао сва племенита настојања, али су утописти увијек побиједили сваку поругу. Колумбо, Галилеј и Линколн били су утописти, али су они побиједили. Тако радимо и ми. Све ће се окренути на боље. Италија прима на себе мисију слоге и мира. Она није имала намјере да изнебјери ту мисију, кад је склопила уговоре, који се криво тумаче. С тола се из Рима може слободно подићи ријеч мира. Рим, који је некад био извор праву, навијестиће и ново међународно право мира.

Иза предсједника, поздравио је чланове градоначаник римски, а за њим су у кратко говорили у име својијех држава страни заступници. Француз Дивиљ Мелефо између осталог рече, да ће Француска бранити не само своју слободу, него и слободу свијех народа; премда је подијела тешкијех искушења, премда јој је отргнут драгоцијени дио, она ипак остаје вјерна начелима резолуције, која је прогласила људска права. Она зна по искуству што значи vae victis, па с тога и неће напасти ничију слободу, независност и цјелокупност. Она се нада, да ће из Рима, неповрједивог главног града Италије, сванути људству нова свјетлост. При свршетку је жигосао тврдњу, да Француска ради противу јединства Италије као кукавну лаж, уз бурно одобравање збора.

Послије ове свечане сједнице, одма на првој својој сједници предсједник поднио је три разна предлога о установи посебнијех одбора за подупирање идеје мира. На овој сједници најзнаменитији је говор држао Имбријани, познати вођа италијанскијех иредентиста и члан итали-

ЛИСТАК „ГЛАСА ЦРНОГОРЦА.“

ПОТЕМКИН.

(1739—1791)

Равно стотину година навршило се 5. т. м. од када је један од најмоћних љубимаца и „велможа“ руске царице Екатарине II-ге Велике, на свагда очи заклопио. Да, 5. октобра 1791 године преставио се кнез Григорије Александровић Потемкин прозвани Таврички.

Неки Руски историчари мисле да је Потемкин порицклом Талијанац, и то из јужне Италије, гдје су му претци били господари вароши Потенце, од куд је и његово презиме Потемкин. Нови пак писци веле да му се поријекло не зна, него да је његов прадјед био неки Гане или Ганс Александровић коме је први дао племство и земљу, велики кнез Василије Јовановић због његовог јунаштва и његових великих заслуга, а он да је из благодарности у то вријеме и православље примио. Тај његов богати спахилук био је у Смоленској кнежевини у селу Домнови гдје се он и родио 1739. године па и оженио од фамилије Кафтировине, и гдје му је и отац, Григорије као мајор у пенсији умро.

Оно што се с многим људима догађа догодило се и Григорију: мјесто да га родитељи одма из дјетињства ономе занимању посвете за чим га највише жеља вуче, а они га предаду у смоленску духовну семинарију, коју он ипак с одличним успјехом сврши, и одмах по свршетку исте оде у Москву и упише се као ђак на московском универзитету. Ту буде одликован са златном медаљом. Ну како му се начин предавања неких професора није допадао напусти универзитет прије времена и науми да се покалуђери. Он би ово био и учинио да га од тога не одврати Амвросије Зертис — Каменски, који је у то вријеме био архијепископ Крутицки и Можајски, и који је на најжалоснији начин 1771. године, у вријеме куге, у сред Москве и у пола дана, од помамне свјетине био премлаћен. Њему архијепископ Амвросије није дао да се калуђери него му даде 500 рубаља у злату, и пошље га у Петроград да тамо довриши војничке науке.

Може се слободно рећи да Потемкин не би никад постао оно што је постао, да му не бјеше помоћи архијепископа Амвросија и његове хитре досјетљивости. Та досјетљивост ево у чему је била: 28. јула 1762. године царска гарда полагала је заклетву. Овој заклетви присуствовала је, и то на коњу, и сама царица Катарина, која бјеше изврсна јахачица. У пратњи царичиној бјеше и поднаредник царске гарде, Потемкин. Уз пут примјети царица да је заборавила ставити златну киту на мач, па то на ухо приша једном генералу. Потемкин се одма сјети шта је царица заборавила, па брже боље одвеже са свога мача златну киту и пружи је царици. Та генијална досјетљивост Потемкинова царици се толико допадне, да одма сјутра дар поднаредника Потемкина произведе за корнета, а трећи дан за подпоручика и камен-јункера.

Хитром, образованом, углађеном и „лијепом“ Потемкину сад није било тешко уз брдо корачати: знајући какав велики и рјешавајући уплив, кнежевска Орловска фамилија има на двору и код царице, даровити Потемкин убрзо стече симпатију и благонаклоност кнеза Орлова и његове породице, преко које лако му је било царици се додворити. На тај начин он је друге године постао дејствителним „камергером“ и напменован за помоћника начелнику царске гарде. Ну знајући да се на двору нико лијепим оком не гледа који није барут у боју омирисао, замоли кнеза Румјанцева који је због кагулске побједе постао фелдмаршалом, да га пошаље к војски у Молдавију. Кад је на јуриш освојена Килија, Потемкин је био први који је ускочио у непријатељски шанац и сио на непријатељски топ. Ради тога он се брзо прочује као најбољи јунак. Због тога кад су Руси и Браилу освојили, Румјанцев пошаље Потемкина у Петроград да јави ту радосну вијест царици.

С повратком из Петрограда Фелдмаршаљ повјери му команду над оним корпусом који је напао Осман-пашу у Силистрији. Али Потемкин није био добар командат колико јунак. За то и каже о њему кнез Јурје Владимировић Долгоруков: „Ма да је Потемкин био ријетке и велике способности и необично образован, јунак какав се само замислити може, није био за командата. За то је онај корпус са којим је он 1773. године командовао пропао најжалосније. Ради тога Турци га прозваше „мртвим капетаном.“

Године 1774. у фебруару мјесецу Потемкин постане генерал ађутант, а 1775. буде именован за генерала губернатора Новоруске, Азовске и Астраханске области и то као пуномоћни царичин намјесник. Потемкин никад се крећао није из Петрограда: он је живио као мали бог у зимском дворцу, ништа друго нерадећи, сем што би подписивао предлоге и акта, која су други написали и пројектовали. Ипак се рећи не може да генијални и „лијепи“ Потемкин није и у овом боговском свом уживању мислио, како би се он могао прочути и прославити и са каквим великим и необичним дјелом.

Бујни а без хришћанских врлина запорошки козаци бјеху већ својим дивљачким самовољством досадили и народу и царици, због тога, кад се царичин љубимац Потемкин сам понуди да умири и покори ово самовољно козачко племе, царица је то једва дочекала. Како лично јунаштво козаци више свега осталог поштоваше, то Потемкину сретно испане за руком не само покорити козаке него их научити и да власти слушају и државне законе штују. Усљед тога 3-ег августа 1775. изађе указ, са којим се све запорошке земље уједињују са новоруском губернијом, а 1777. године Астракамка и Саратовика. На овај начин Потемкин одако постане управитељ сво тадашње јужне Русије, од Прнога до Каспијскога мора. Потемкин поста малим руским царем, он се ријеши да пропутује све те области, и да тражи оно знаменито триумфално путовање царице Катарине. На свом путу

јанског парламента. Он је признао да сва три предлога иду за племенитијем циљем. Но прије ваља одобрити и закључком створити једно начело без кога се не може ни помислити ни успјешан мир ни достојанствен друштвени живот. То је начело, да се свакому народу дозволи потпуно право самоопредјељења, како би могао своје државне послове у сагласју са вјечнијем захтјевима природнога права у потпуној слободи уредити. Лозинга за мир не смије бити мир, него п р а в о, с л о б о д а и и с т и н а. Тада ће мир сам напути у крило народа као зрио плод, те их усрећити. Мир, који значи за раскомадан народ или још неуједињен читав низ најгорчијех прегоревања, није никакав благослов, него само понижење и робство. Признајте начело, да су сви народи сами своји и да одлука о рату и миру не пристоји царевима и краљевима, него само јединијем народима. Тада установите слободне одборе мира и помирљива судишта али не газите гласа своје савјести ради празне ријечи мира. Ако вам је стало само до академичке бескорисне изјаве, тада одбите моје предлоге. Ја ћу у савјести, да сам навијестио истину, наћи довољно утјехе и задовољштине.

Хубард Француз придружује се предлогу Имбријанија, те изјављује, да је он са својима друговима пристао на конференцију само уз ове природне преднаставке.

Аустријанац барон Пиркет чуди се, како се на конгресу за мир може говорити о нужди рата. Част назорима г. Имбријанија, али барон мисли, да народно право није највећа светиња човјечанства. Ко данас призивље страшила рата у помоћ, тај не схваћа лијепи задатак коференције. Допустите најприје, да се народи споразуме о средству, којим би своје послове по начелу истине и правде уредили. Буде ли учињено то, неће изостати ни друге благодати.

Иза тога је одма сједница закључена.

Ми ћемо пропратити цио рад овога знаменитога збора, на који је упућен и меморамдум одбора босанско-херцеговачкијех емигрната, како дознајемо по листовима.

Вашати је опет говорио

у бечком рајхсрату при расправи о прорачуну:

Најприје је истакнуо како је овогодишњи прорачун за 4,904.000 фор. гори од прорачуна за прошлу годину. Томе неповољноме финанцијалном положају је поводом повишење војничкога прорачуна, а овом опет изваљска политика. Сасвим је сувишно, што се је повисио војнички прорачун, дочим ником није на уму, да напада Аустрију. Да од Русије не треба имати страха, то ће говорник послије споменути. Славенство је главним подпориштем Аустрији, но влада се не обазире на оправдане ње гове тежње. Влада свуда на пут етаје лојалном славенском живљу: школе су већином њемачке, народном газдинству се ускраћује свака подпора, но томе се још придружује и то, што се свим силама настоји замести траг аустријским Славенима, силом их се хоће поњемчити.

Говорник истиче незахвалност Њемаца, те вели: „Говорио сам у овој кући при задњој прорачунској расправи о тој њемачкој, много хваљеној захвалности, а нарочито о оној пруско-њемачкој захвалности према руској велевласти. С тога само са неколико ријечи спомињем, да без руског пријатељства у рату године 1870, и да се Русија није држала неутралном према њемачкој држави, никада се неби проглашло њемачко царство у Версељу. Та се је њемачка захвалност показала у најбољој свјетлости на конгресу у Берлину. Познати њемачки државник доказао је своју захвалност према Русији тим, што ју је прикратио на сасвијалом се конгресу својом силеткарском дипломацијом. Заступници Аустрије и Инглеске вукли су на своју страну, па тако су Русију лишили и оробили сваке користи, која би ју имала запасти након руско турскога рата. Дакле, лих помоћу Русије се је њемачка моћ узнела на толику висину, да је Њемачка хтјела заповједати Јевропи, а канцелар се је у охолости својој толико заборавио, те је изустио ријечи: „Њемачка се не боји никога до Бога". Но погледајмо, је ли то и сада тако? пита говорник, навађајући франкфуртски мир, што су га након рата Њемци склопили са Француском. Дословце је уговорено било, да државни поданици Француске могу бити посједници непокретнијех добара у Алсацији и Лорени, те им је слободно и ш њима управљати. Према том су такође смјели долазити на своја имања. Но вјероломна Њемачка се није дуго држала тога уговора. Издала је наопаке наредбе — злогласне путовнице, изазивајући тако републику. „Међутим је Француска — наставља говорник — мимо очекивања сабрала силну снагу, војску је преустројила, финанције су процвале, а окром свега тога си је још нашла за савезника најмоћнију велевласт. Тако јој више није било нужно, након кронстадских догађаја, трјести, да се нарушава склопљени франкфуртски уговор. А што смо, господо, ономадне доживели? Њемачка прије тога толико поносна, чим су Русија и Француска тако јавно пружили руке у Кронстату, а да се није пити подузела у том смјеру каква дипломатска акција са француске стране — срушила је сву ту строгост, држећи се тобоже франкфуртскога уговора, а године и године је толико тврдоглаво извршивала наредбе о присилним путницама. То је очевидни доказ, да сада у Њемачкој признавају такође још и другу велевласт, даначе и усплахирили су се пред њом, а све од онога часа, кад оно се је у Кромштату толико јавно потврдило сједињење међу Француском и Русијом. Провидност, рек би, сада недопушта, да се вршике њемачких стабала дотакну самога неба, те сада неће ни кадри бити, да својом сјеном угуше све, што је славенско. Чески народ добро осјећа, да свеколико то насиље долази против њему из бечких пунктација, које имају свој зачетак у вођењу изваљске политике, а Берлин је вр ело, откуда оно истиче. Према томе је паравно, да симпатије нашега народа не могу нагињати онамо, одакле се је кадар надати или насиљу или рушењу закона и уговора, него се симпатије ческога народа, као што и осталих славенских народа у Аустрији, посвећују руско француском пријатељству. Настојање прашкога редарства, да угуши то чувство у народу, заиста је узалудним и мађушним. Није могуће потлачити тих симпатија, јер таковим притиском само бујније расту. Ако би се међутим у наш народ и у остале славенске народе у Аустрији повратило повјерење према тако званој аустријској правној држави, то може бити једино, да се уведе једнакост, као за чески народ, тако за Њемце, као што то темељни закони прописују".

Говорник побија дра Пленера, који тврди, да је чески народ против дуализма. „И по обновљеном уставу — наставља заступник др. Вашати — садржаје у себи наше државно право ту дозволу, као и равноправност језика. То је пак право Фердинанд II. потврдио присегом, као што и остали његови насљедници с незнатним изнимкама, све до Фердинанда V. године 1836, а и ваш повјестничар Шлезингер, који се сада одрјешито бори за пунктације, доказао је, да је све до г. 1848 обновљени устав признавао темељни закон краљевства ческога, а тај закон није био ни до сада срушен, усупрот га је рујанска диплома дословце признала. Право ческога краљества — а њим ћемо увијек посвећивати највећу знамекитост — признало је на најсвечанији начин такође Његово Величанство и то опетовано, као на примјер г. 1861 са чеким ријечима: „Дајем се крунити за ческога краља у Прагу и увјерен сам, да је тим светим обредом склопљена нова непорушива веза повјерења и вјер ности међу мојим пријестолом и мојом ческом краљевином. „Но, господо, ви имате такозване захтјеве својих скромних пунктација, ми пак имамо права, која су се након стољећа одржала у вриједности, што су их готово сви краљеви потврдили, а коначно тако славним начином опет и опет признала од владајућега цара. У то вјерујемо: у своја стародавна права, непромијењена права, а народ чески и ми као његови заступници увијек ћемо бранити та права и освајати их. Нека вам буду сви ваши правни захтјеви, ми имамо тисућ годишња права и цареву ријеч".

Говорник при свршетку рече, да поступак владе и љевице води државу к пропасти. Министар предсједник је занемарио првобитну своју задаћу, да помири народе. „Гроф Таафе — настави др Вашати — би се морао сјетити, да је дошао као помирујући министар, а отићи да може као метаморфозирани министар. Требао би размислити, да би се могла прекинути нит узтрпљивости ческога народа и да би се могао, премда се је хвастао, да је он први створио у Аустрији подпуни парламенат, растати са парламентом, који ће бити само труп без главе. Нека међутим нико не заборави, да без помиренога ческога народа та држава престаје бити велевласт и да би могла купити танка нит устрпљивости заступника ческога народа!"

НАРОДНА ПРИВРЕДА.

Сточарство у Црној Гори.

(Од *Ф Јерговића* из „Тежака".)

Непрестано и вјечитим побједама овјенчано војевање народа црногорског, допринијело је много томе, да се у њему за толике године могао васда одржати онај дух слободе, онај понос и јунаштво, које га још и данас уздиже; али уз ту своју лијепу страну скривило је оно и то, да Црногорац милује сада само своје убојито оружје, а слабо се обзире на то, какво му је земљодјелско оруђе! Због тога и нијесу сада у Црној Гори извори домаће привреде тако обилати; земљорадња сама још није кадра да подмирује све домаће потребе, а камо ли да пружа штогод излишнога за извоз; индустрија и трговина познаје се једва по имену; једино остаје још сточарство као најглавнија привредна грана, од које се Црногорац сада понајвише и издржава. Не само што са стоком свршава сав свој домаћи рад, но од ње дибља и млијеко, сир, месо, кожу, вуну; од ње се изваша у иностранство сваке године по хиљаде и хиљаде комада. Ниједна грана пољске привреде не пружа Црној Гори за сада толике користи, колико сточарство, па пак у мјесто да се број стоке сваке године у земљи умножава, у мјесто да народ поради штогод око добрих пребивалишта за стоку, а особито у зимње доба, у мјесто де се толике пустопољине засију травама или дјетелином, у мјесто свега тога, пушта Црногорац, да му стока од глади гине или ју сам убија, да то предупреди. Сточарство је дакле у Црној Гори на врло ниском степену, а њиховим унапређивањем ваљало би што прије отпочети, јер понајприје добро је сточарство сигурна основа за развитак земљорадње, а за тим и због тога, што је сточарство и сада овакво какво је, за Црну Гору врло важан привредни извор, а могуће је да временом постане још јачи и сигурнији.

Но прије него би се око унапређивања црногорског сточарства штогод учинити могло, ваља да смо на чисто, каква је тамо стока и која је од највеће вриједности.

К о њ а р с т в о није од великог значаја за Црну Гору, јер му оно поднебје и земљиште у опште слабо прија. Осим тога не добијају коњи у храни довољно зрна, већ живе понајвише од паше какве слабе пустопољине, те с тога и застају у свом развитку и сувише су слаби да вуку кола или за јахање, већ ваљају једино за ношење терета, средње су висине око 135 центиметара као и сви остали источни брдски коњи, који су ваздa мањи од оних из низина, али опажа се у земљи и виших коња, но ти су обично из Арбаније или Мађарске. Али није само оскудица хране крива, да у Црној Гори коњарство никако напредовати не може, већ и сељак сам много у томе гријеши, што с једне стране баш ништа не мари за избор ваљаног пастува, а с друге, што не држи дома ждријебе све дотле, док не ојача, и ту га ваљано не узгаји, већ га води тек се ождребило, преко гора и крша, свуда, гдје је отправио и кобилу са теретом.

Томе би се најприје и најбоље помоћи могло, кад би се у земљи основала државна ергела, из које би се између осталог разашиљали пастуви по цијелој земљи и давали само у руке ономе, ко би их држао васда под надзором, а уз то и добро их његовао и хранио; али од велике би користи било и то, кад би се наредбеним путем издао за цијелу земљу неки ред за спаривање, а особито кад би се строго забранило, да се за расплођивање не принушта сваки пастув, већ само онај, који је доста јак и добро израсао. И ваљана поука сељака о његовању и храњењу домаће животиње, много би помогла унапређивању црногорског сточарства, а тим такође и коњарству.

И г о в е д а р с т в о у Црној Гори није баш од велика значаја, јер говече је у опште мелено и кржљаво. Поднебје и земљиште црногорско није свуд за њих, а уз то је још и храњење и тимарење врло слабо. На гдјекојим мјестима Црне Горе виђају се до душе крупнија и лепша говеда, но та су већ потекла из укрштања страних раса са домаћом.

Краве су ријетко више од 120 сантиметара, а тежина им изнапа једва 200 килограма. Волови и бикови виши су само за који сантиметар, али издржљиви су и човјек не би вјеровао, колико су јаки. Њихов рад је до душе спор, али за то и истрајан. Они врше скоро по цијелој земљи у мјесто коња сву домаћу и пољску радњу. Слабо храњење црногорских говеда узрок је, да она не дају за годину дана више од 400 литара млијека, па опет се највећи дио тог млијека пушта да посиса теле, које ће се за узгој задржати, а тек онда, кад се ово одбије, што бива обично љети или јесени, допадне власника остатак. Крупније краве, а особито оне бијеложуте шпајерске расе и њихови крштанци млечније су до душе од домаћих, но и оне ријетко дају више годишње од 1000 литара млијека.

Зими је храњење стоке још слабије но љети. Најглавнија јој је зимска храна суха слама и врло ријетко мало мекиња или штогод отпадака из кухиње. О гајењу репе или кртоле за крму, нема у цијелој земљи ни помена, шта више нити добивање, сушење ни спремање самога сијена није онакво, какво би требало да буде.

Стара ријеч вели: „Чистоћа је пола хране", но чини се као да је та ријеч у Црној Гори посве заборављена, јер уз оскудицу крме заглибана је обично сву годину стока тако, да скоро ни не познајеш, какве јој је боје длака!

Све су ово мане, које сметају напредовању црногорског говедарства, а које би се лако ваљаним поучавањем излијечити могле; но пуно грдније су оне, што потичу из немарности и нехата при избирању бика, спаривању и при одхрањивању телади. Тако је н. пр. велика погрешка, што се краве заједно са биком на пашу тјерају, те се тим начином често догађа, да још саевим младе јунице забрећају, усљед чега наравно у свом тјелесном развитку застати морају.

Исто је тако од велике штете по

Потемкину се најбоље допадне варош Кременчуг, па је за то и прогласи својим главним губернаторским мјестом. Имајући неограничену власт и новаца колико је хтио, изда проглас у коме позиваше странце, да се слободно у јужну Русију селе, гдје ће све бадава од државе добити. Грци са свију страна а највише из Мореје и са архипелага, Елмеци из Крима и са Кавказа. Талијани из Луке и Корсике, Њемци из Елбинга и Данцига, Калмици са Урала као и Запорошци, сви ти народи листом полете, на Потемкинов позив, у јужну Русију. У ово вријеме Потемкин на предлог Миниха, заробљеног козака предложи царици план, по комо би требало протјерати Турке из Јевропе, освојити Цариград и основати велико источно царство са руском династијом. Потемкин није ништа пропустио да не учини што је имао у прилог, у материјалном и моралном благостању тога краја. Што је подигао и украсио четир нове знамените руске вароши: Екатеринослав, Херсон, Севастопољ и Симферопољ, па да ништа друго није учинио он је и стим неумрло име стекао. Иначе сем универзитета, гдје је гођ требало, подизао је и отварао основне и средње школе. Није се дакле чудити, што је титула Потемкинова, још 22. септембра 1772. године, кад је он први био награђен са новоосновањим орденом св. Владимира прве класе, била толика да се једва могла исписати на пола табака.

Његово најславније дјело, било је, присаједињење Крима руској царевини, које је Потемкин извршио у прољеће 1783. године, јер је указ о присаједињењу полуострва и острва Тамона, изашао 6. априла 1783. године. На тај начин, без капи крви, Потемкин је један од најплоднијих и најпитомијих крајева велике руске царевине придобио и покорио. Он је и овим чином своју необичну генијалну способност најбоље показао, а у исто вријеме запушио злобна уста многим својим пакосним противницима и непријатељима. Кад је све уредио и удесио како је мислио да му нико ништа замјерити не може, онда позове царицу Катарину, да и она посјети те новодобивене области. У цијелој свјетској историји ријетко је наћи сличног примјера, да је који владар с већим сјајем, и раскошнијем обилазио свој народ него ли је то руска царица Катарина Велика у половини фебруара 1787. године. Самих кола златом и сребром окованих било је 40, и више од стотину саоница. На свакој станици чекало је 500—600 чилих и најбољих коња како би се брже и господскије путовало. У царичиној пратњи бјеху њесар бечки Јосиф други, краљ Пољски, и посланици: француски и енглески. На свом повратном путу царица наименује Потемкина (8. Јуна 1787.) кнезом Таврићким.

Ово и овако царичино путовање толико увриједи Порту да она царичиног посланика у Цариграду Булгакова стрпа у апс и објави Русији рат. У овом рату (1788) Потемкин буде именован за врховног команданта све руске војске. На кад су Руси освојили Очаков, Потемкин добије орден св. Георгија I-степена и сабљу на којој је било написано „за храброст", а која је била искићена сувим златом и драгим камењем. При крају мјесеца Фебруара 1791. године Потемкин дође у Петроград, гдје му царица поклони онај вилински дворац „Таврички" и скупоцјено одјело које је вриједило преко двије стотине хиљада рубаља.

Чувши да је генерал Репнин, без његовог одобрења, неку врсту примирја са Турцима закључио остави Петроград на брзу руку. Идући за Галац дође у Јаш. Како још ни једном смртном није допуштено прочитати шта пише у књизи судбе, тако ни Потемкин још се не бјеше добро ни одморио од дугог и тешког путовања у Јашу, а оно га увати тако јака грозница да је одма осјетио, е му нема више даљег опстанка на земљи. „Хоћу да умрем у мом Николајеву" рећи ће својој родици, грофици Боницкој. Зором 5-ог Октобра исте године — 1791. — сједну у кола и крену се на пут. Ну једва су измакли неколико врсти, он осјети да му мрети треба. С тога сиђе с кола и опружи се на траву, гдје испусти своју велику душу.

Царица Катарина нарочитим манифестом објави смрт Потемкинову свем руском народу, и заповједи да сва војска носи три мјесеца знак жалости за великим покојником.

То је у најкраћим потезима живот „лијепог" и генијалног љубимца велике руске царице Катарине II-е Потемкина.

(Срп. Застава)

црногорско говедарство, што се једним скоком жели добити лијепа стока у земљи, те се рад тога довађају из свијета које какви крупни и јаки бикови без икаква разлога и рачуна, да ли ће се уведена раса прилагодити природним приликама у земљи, и укрштавају се домаћом маленом и слабом стоком, због чега крава или изјалови или крштанци наједе особине очеве, који је узгајен можда у бољим приликама, но их је овдје нашао, на с тога вјечито болују, или се на посљетку са свим изроде.

У природи нема скока! Свако уважање туђе расе треба да буде основано и да се за то збиља потреба укаже, јер кад-када са ваљаним његовањем и храњењем те разумним спаривањем само бољих и јачих домаћих говеда добија пуно боља стока, но уважањем туђих раса.[1]) Тек онда, кад се види, да нам домаћа стока није доста млијечна или гојазна или је сувише слаба за теглење, оправдано је набављање оног туђег соја, који има нека од оних својстава, што их ми желимо да се унесу и у нашу стоку, али ваља и опет вазда имати на памети, да ново пребивалиште уведеног соја буде што приличније ономе, одакле је доведен.

(Свршиће се)

1) Потпуно се слажемо са вама. Ну, и у Србији се мно о гријеши у томе. Уред. „Тежака."

Књижевност, умјетност и просвјета.

(О књижевној оставини пок. г карловачког владике Теофана Живковића.) новосадски Браник пише: У нашим рукама су ови владичини рукописи:

I. Унија и политика. Ово је расправа, која се састоји из четири чланка у којој се наша православна вјера брани против туђинске навале.

II. Мњење владике Теофана о уредбама сабора од 1879. Ово је мњење владике Теофана, које је требао да поднесе патријарху Герману, кад га је овај запитао, шта мисли о уредбама саборским од 1879. год. и у опште како суди о нашим автономним установима. Из овог разлагања види се најљепше, да је владика Теофан био пријатељ наше народно црквене автономије и није хтио да сузбије уплив сабора.

III. Мњење владике Теофана о „Репунцији митрополита-патријаха Прок. Ивачковића и о тадашњем стању цркве." Ово је расправа, у којој пок. епископ Теофан осуђује оставку Ивачковићеву и именовање Германа за администратора српске митрополије. Из ове расправе види се, да се он са тадашњим промјенама није ни мало слагао.

IV. Мњење владике Теофана на предлог школског закона који је расправљен и усвојен на хрватском сабору. Ово је управо говор, кој је владика Теофан спремио био, те којим је оно прије четири године хтио да устане против тадашњег законског предлога о школама, јер је он мислио, да су њиме Срби врло мало добили и да на основу тога закона не ће повратити своје вјероисповиједне школе, што се у осталом и збило!

V. Визија. Ово је једна лијепа алегорична слика, коју је владика написао онда, кад је Герман именован за српског патријарха.

Ми смо те рукописе добили добротом брата покојниковог пресвијетлог г. барона Јована Живковића, па ћемо их с особитим задовољством штампати у овом листу, а увјерени смо, да ћемо тиме јако задовољити читаоце „Бранике."

У књижевној оставини владике Теофана има још неких расправа.

За тим има са свим спремљен за штампу: „Бесједник владике Теофана." У тој спремљеној збирци има 70 бесједа разне садржине, које је владика Теофан у разним приликама говорио као народни а и православни протосинђел, архимандрит и владика. То је сам владика спремио за штампу. Исте бесједе штампаће се у засебној књизи под надзором нашег врлог књижевника г. Мане Грбића.

И из ових расправа, које ми имамо у рукама, и које ћемо штампати у овоме листу, и из бесједа, које ће се засебно штампати у књизи, а из оних рукописа, који још за сад стоје неоштампани. — видјеће се поново, шта је Сриству и православљу био пок. владика Теофан Живковића!

ДОМАЋЕ ВИЈЕСТИ.

Цетиње, 1 новембра.

(**С Двора.**) У недјељу 27 октобра навршила се тридесет и прва година благословенога брачнога живота Њиховијех Височанстава, срећновладајућијех Књаза Николе I-ог и Књагиње Милене.

Тијем радоснијем поводом уочи срећнога дана био је у Свијетлом Двору бал, на кому је било позвато дипломатско тијело и многи великодостојници с госпођама. Почетак је био у 9 сати. Њ. Височанство Књагиња Милена примала је подворења у своме салону, а у вријеме бала изволила је доћи у велики салон: уласком Њ. Њ. Височанства започео је бал. Преко цијеле вечери Његово Височанство узвишени Господар тако Њезино Височанство Књагиња изволили су обилазити госте и многе усрећити Својим разговором.

У $11\frac{1}{2}$ сати била је вечера, послије које на ново је бал започео. У $1\frac{1}{2}$ послије поноћи Њ. Њ. Височанства отпустила су своје госте, који су се разишли понијевши са собом најљепшу успомену ове одушевљене вечери, а најсрећнији, што су се увјерили о знатном опорављењу драгоцјеног здравља Њ. В. Књагиње Милене.

Међу осталијем, у вријеме бала и вечере свирала је војничка музика.

Сјутри дан била је архијерејска служба у влашкој цркви, гдје су Њихова Височанства назад 31 годину била вјенчана, а послије службе благодарење у присуству Његова Височанства Књаза Николе, Њиховијех Свјетлости Књаза Данила и Књагињица Јелене и Ане, дипломатског кора, државнијех великодостојанственика и мноштва народа.

— На Митров дан као на имендан Његове Свјетлости Књажевића Мирка, у 9 сати била је служба са благодарењем у катедралној цркви у присуству свијех државнијех великодостојанственика, чиновништва, и мноштва грађанства.

А у 10 сати започела је архијерејска служба у дворској капели. Послије литургије слиједило је свечано благодарење. Присутни су били Његово Височанство Књаз са свијема члановима владајућег Дома и с личном свитом.

— У сриједу прије подна Њезино Височанство Књагиња Милена провезла се у колицима унаоколо Цетиња, чим је усрећила цијело становништво своје престолнице.

(**Сребрни пир**) Њиховијех Величанства Цара Александра III и Царице руске, који је прослављен у цијелој Русији 28 окт. прослављен је и на Цетињу свечаном архијерејском службом у дворској капели. Послије свете литургије слиједило је благодарење. Присутни су били Њ. Височанство Књаз Никола са свијема одраслијем члановима владајућег Дома, Њ. Свјетлост Књаз Петар Карађорђевић, и замјеник одсутног царско-руског министра, г. Вурцељ.

Како исти дан слави цијела српска црква, особито црногорска успомену Св. Арсенија српског архијепископа, чије се свете моћи налазе у Црној Гори, у манастиру Косијереву, тако је још у 8 сати била литургија у влашкој цркви, а у 9 у катедралној у манастиру.

(**У женском заводу**) прослављен је царски сребрни пир на особити начин. Послије свете литургије у капели институској било је благодарење, на које је похитало осим бивших ученица завода и друге господе. Са богослужења пошло се у велики салон на честитање срећнога дана. Честитања је примала Гђица Управитељка Софија Петровна.

У вечер је Г-ђица Управитељка приредила забаву својим питомицама, гдје су до касно играле и пјевале уз гласовир. —

Институт је био з двора окићен заставама, а у вечер осивјетљ н.

(**Одликовања.**) Његово Височанство Књаз Никола изволио је одликовати III-њем степеном Данилова реда њеђу господу: Евгенија Рислера, управитеља народног земљодјелског завода у Паризу, и Петра Вијала и Акила Мантца, професоре у истом заводу.

(**Личне вијести.**) Г. Војвода Божо Петровић, предсједник министарства и државног савјета, кренуо је ономадне пут Париза. — Гђа комтеса Д' Амло са г ћицом ћерком кренуле су јучер пут Дубровника.

(**Јарослав**) је кренуо у сриједу из Котора пут Марсиље са преко 3000 овнова. Ово је први извоз нашег сточарског производа у Француску. Г. Вуко Вулетић је предузимач овог првог покушаја.

РАЗЛИЧИТО.

(Краљица румумска Јелисавета) иде све на боље од како је у Паланци. Почела је излазити пашетњу у колицима. Највише јој је помогла строга дијета и мир. Тек се чуло да је на боље тако да може примати посјете, похитало је из околине племство, да краљици учини подворење. И престолонашљедник италијански долазио је у посјету краљици, која га је на ручак заустављала. Пошљедњи пут примила је десет посјета, међу овијема руског министра Гирса са секретарем Влангалијом. Паланца је близу Монзе.

(Политички тестаменат Гарибалдов), што до сада није дала италијанска влада да се објелодани, скоро је објелоданиo куковник Енрико Кроће. Из њега се види, да је Гарибалди мрзио Германију, и гледао „срећу Италије само у савезу са Француском и Русијом. Рајна има бити граница између Француске и Њемачке, а падом Аустрије ваља да се подигне пољска." Осим Пољске Гарибалди предлаже да се образује под протекторат руски славено-чески савез са столицом у Прагу, а славено-балкански са столицом у Цариграду. К овом изданом тестаменту Кроће је приложио и карту Јевроне, састављену по Гарибалдијевим назорима.

(О католичкој пропаганди у Бугарској) пишу из Букареста петроград. „Н. Времену," да почиње све смјелије главу дизати. Концем септембра била је у селу Кулучлији велика светковина у славу 50-љетњега рада софијског и филипополског арцибискупа Франциска Рајнаулда. За спомен тога дана установило се, да се подигну четири нова манастира католичка у православној Буг рекој! До ослобођења Бугарске било је у источној Румелији свега 5,000 фамиља, (у сјеверној Бугарској с центром у Самокову био се угњиједздио протестаитизам), а сада у свој Бугарској броји се до 20,000 фамиља католика!

— **(† Теодор Алексић витез од Мајне.)** У Н. Саду 26 септембра преминуо је Теодор Алексић витез од Мајне ц. и кр. ђенерал-мајор у миру. Ђенерал Мајна био је син једног ђенерала, а поријеклом су из Боке Которске. Родио се у Палерми 1825 г. Учио је војничку академију и испрва је био поручик и надпоручик код Дон. Мигујелаца, која је пуковнија до буне била у Варадину. У буни је Мајна постао капетан и премјештен је Шајкашима, гдје је остао до 1862. г., кад је постао мајором и крилним ађутантом код Његовог Величанства. Ту је на брзо постао и потпуковником и пуковником и као такав је постао управитељ бивше граничарске слунске регименте у Гр. Карловцу. 1869. г постао је ђенералом. Но на скоро се разболје а боловао је преко двадесет година. Усљед тога је рано отишао у мир.

Мајна се 1858. г.женио. Супруга му је кћи војводе Јована Обреновића, средњег брата књаза Милоша, који је послје прогонства књаза Милоша (1839. г.) живио у Н. Саду, гдје је 1850. г умрьо и сарањен је у Јовановској порти. Мајна је био дакле рођак династији Обреновића. Његова супруга ужива апанажу из српске краљевске цивилисте.

Који су Мајну изближе познавали, тврде, да је био образован човјек и необично доброг срца. У свом званичном положају само је добра људма чинио. Од како је болестан живио је у Н Саду у кући Јована Обреновића, гдје је јутрос и умрьо. Лака му црна земља и вјечан му спомен! („Браник".)

ТЕЛЕГРАМИ „Г.Л. ЦРНОГОРЦА".

ЛОНДОН, 27 октобра. — Гирс ће у Париз поћи и остати само који дан.

ВАЛПАРАЈЗО, 27 октобра. — Капетан Монт изабран је једнодушно за предсједника републике.

ПЕТРОГРАД, 27 октобра. — Министар поморства ратног одлучио да се пренесе департаменат администрације црноморске флоте у Севастопољ.

ЦАРИГРАД, 28 октобра. — **Неофит архијепископ Никопољски изабран је данас за вселенског патријарха.**

МИЛАН, 28 октобра — Рудини је изјавио тврду наду, да ће се мир одржати. Владаоци су надахнути великом умјереношћу и опрезношћу. Са Њемачком и Аустро-Угарском је солидарна Италија. Према француској тежи да разњера неповјерење. А добри односи са Русијом дају јавном мњењу јамство мира.

РИМ, 28 октобра. — Затворена је конференца за мир. Пандолфи је изабран за генералног секретара а Берн за сједиште конференце 1892.

ФРАНКФУРТ, 29 октобра. — „Франкф. Новине" дознају да ће Гирс преко Стутгарта у Париз, а да ће се повратити у Русију преко Берлина.

БЕРЛИН, 29 октобра. — Приватне депеше из Петрограда доносе, да је „Гражданин" добио опомену због чланка противу румуњског краља, у ком се позиваше румуњски народ, да прогнера хохецолерску династију.

БЕЧ, 29 октобра. — Франц Јосиф одговарајући предсједницима делегација констатирао је добре односе са свијем државама и потпуно сагласје са савезницима у намјери, да се мир одржи. Такођер од стране свијех кабинета имамо доказа мирољубивијех. Инак опасност политичке ситуације није уклоњена, нити су заустављена опћа оружавања. Цар се узда да ће опћа једнодушна жеља сачувати мир.

МОСКВА, 31 октобра. — Јучер је било крштење Великог Књаза Димитрија, сина Великог Књаза Павла и пок. Вел. Књагиње Александре.

КЕНИГСБЕРГ, 30 октобра. — Забрана извоза житија из Русије приписује се овдје успјеху новога зајма.

ШЕРБУРГ, 1 новембра. — Руски Цар је брзојавно захвалио врло пријатељски на дочек што га је вазда руско бродовље пазило у Шербургу.

†

Јутрос у 6 сати послије кратке болијести у 45 година живота свога пресели се у вјечност

РОСАНДА ТОМАНОВИЋ

РОЂЕНА МРША.

Ожалошћена јој породица, дајући ову тужну вијест, јавља да ће спровод слиједити у петак 1 новембра у 9 сати из јутра.

Лепетане, 30 октобра 1891.

Тужна породица:

Филип Томановић муж,
Јелена Томановић свекрва.
Шпиро и Илија Томановић синови,
Ана Доманчић и Јелена Томановић кћери,
Петар Мрша брат,
Јована Мрша снаха,
Јелена Мрша небуча,
Симо Доманчић зет,
Житомир Доманчић унук.

ОГЛАСИ.

PARIS

GRANDS MAGASINS DU

Printemps

NOUVEAUTÉS

Envoi gratis et franco

du catalogue général illustré, renfermant toutes les modes nouvelles pour la **SAISON d'HIVER**, sur demande affranchie adressée à

MM. JULES JALUZOT & Cie

PARIS

Sont également envoyés franco, les échantillons de tous les tissus composant nos immenses assortiments, mais bien spécifier les genres et prix.

Tous les renseignements nécessaires à la bonne exécution des commandes, ainsi que les conditions d'expédition, sont indiqués dans le Catalogue.

Envoi *franco de port* jusqu'à destination de toute commande de 50 francs payée par avance, pouvant être expédiée en un colis postal.

ПЕЧАТИ

од каучука и метала могу се наручити; а печати поручени находе се готови код потписаног.

Цет ње, 1891. *Драгутин Бањац.*

Уредник Др. Л. ТОМАНОВИЋ. Издавалац: ДРЖ. ШТАМПАРИЈА. У кн. црног. државној штампарији.